

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยทั่วทุกภาคของประเทศจะมีกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ประมาณ 70 กลุ่ม แม้แต่แต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะตัว แต่ทุกกลุ่มที่อยู่ในภาคเดียวกันมักมีคุณลักษณะบางอย่างที่เหมือนกัน เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่ อพยพมาจากต่างประเทศเนื่องด้วยภาวะสงคราม อาจจะถูกกวาดต้อนหรือเดินทางเข้ามาด้วยตนเอง และต่างก็นำภาษาพูด วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และประเพณีบางประการที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษติดตัวเข้ามาด้วย มีการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่ร่วมกันโดยปราศจากความขัดแย้งรุนแรงระหว่างกลุ่ม และอิทธิพลของการผสมผสานวัฒนธรรมนี้เอง จึงไม่สามารถแยกแยะกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ออกจากกันอย่างชัดเจนได้ ด้วยการสังเกตเพียงสภาพทั่วไป นอกเสียจากความเชื่อบางประการที่ยังคงหลงเหลือและทำหน้าที่ทางสังคมอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ (สมิง จงกะสิกิจ, 2558) และจากการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้เองที่หลอมรวมให้สังคมไทยมีลักษณะอย่างเช่นทุกวันนี้ หนึ่งในชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญอย่างมากคือ มอญ ซึ่งมีอารยธรรมสืบเนื่องยาวนาน เป็นชนชาติที่มีอารยธรรมสูงในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ในปัจจุบันชนชาติมอญจะไม่มีประเทศของตนเอง แต่ยังสามารถพบว่าวัฒนธรรมประเพณีชนชาติต่างๆ ในภูมิภาคนี้ ล้วนได้รับอิทธิพลมอญทั้งด้านภาษา ศาสนา สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ความเชื่อและประเพณีต่างๆ แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน แม้แต่ประเทศไทยเอง เมืองสุโขทัยซึ่งครอบครองดินแดนที่เคยเป็นของมอญในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และดินแดนบริเวณเหนือแม่น้ำโขงสืบแทนพวกเขมร ประชากรส่วนใหญ่ของสุโขทัยก็จะเป็นชาวมอญและเขมร ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงได้ดัดแปลงตัวอักษรจากทั้ง 2 ชาติ เป็นภาษาทางการซึ่งประชากรในอาณาจักรสุโขทัยที่พูดภาษามอญและเขมรจะสามารถใช้ร่วมกันกับไทยได้ แม้ในปัจจุบันคงยากจะปฏิเสธว่าสังคมไทยที่เป็นอยู่ได้หลอมรวมเอาศาสนา สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ความเชื่อและประเพณีต่างๆ ของมอญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยด้วย

จากความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของชาติพันธุ์มอญ หนึ่งในประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ มอญร้องไห้ ซึ่งกระทำในพิธีฌาปนกิจศพพระภิกษุสงฆ์ เจ้านายชั้นสูง และผู้สูงอายุมากๆ เป็นการแสดงความอาลัยรักของลูกหลาน ที่สำคัญเป็นการยกย่องและรำลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตายที่เคยทำไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิต “มอญร้องไห้” ได้มีอิทธิพลแพร่เข้ามายังราชสำนักไทย จนต้องมีนางร้องไห้ทุกครั้งที่สูงเสียดยอดในราชตระกูล ธรรมเนียมนางร้องไห้ในวังนี้ คาดว่ามีมาแต่ครั้งต้นสมัยรัตนโกสินทร์ มาเลิกไปสมัยรัชกาลที่ 6 เพราะไม่โปรดฯ แต่ในหมู่สามัญชนนั้นยังมีความนิยมไม่เปลี่ยน “มอญร้องไห้” ที่จัดให้บุคคลในราชตระกูลครั้งล่าสุด คือ งานพระศพของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2551 “มอญร้องไห้” จึงนับเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่แทรกซึมอยู่ในวิถี

ชีวิตไทยทั้งในราชสำนักและสามัญชน ที่ชาวไทยรับไว้โดยไม่รู้ตัว และอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไปมา ในหมู่ชาวมอญและชาวไทยต่อเนื่องมาจากกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมประเพณีไทย

อย่างไรก็ดีด้วยเหตุผลที่ปัจจุบันการจัดงานศพแบบมอญดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากที่นำศพมาเก็บไว้ที่บ้านจะนิยมจัดตามวัดมากกว่า วงปีพาทย์มอญเริ่มมีผู้เล่นน้อยลง จึงหันมาใช้เทปบันทึกเสียงแทนเพราะสิ้นเปลืองน้อยกว่า การเปิดเทปบันทึกเสียงแทนการร้องเองมักร้องเป็นภาษามอญปนไทย ต่อมาก็ดัดน้อยลงจนเกือบไม่มีผู้เล่นเป็นและหมดไป เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่เรียนหนังสือจากส่วนกลางทำให้การพูดและใช้ภาษามอญลดลงจนเกือบพูดไม่ได้ และมองว่าล้าสมัยไม่น่าสนใจเท่าสิ่งบันเทิงสมัยใหม่ และการถ่ายทอดหมดไปเมื่อผู้เล่นตายไป ประเพณีฌาปนกิจศพพระสงฆ์มอญและพิธีศพแบบมอญ ก็มีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ในประเพณีฌาปนกิจศพพระสงฆ์มอญนั้น จากสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนมอญเปลี่ยนไปมาก จึงไม่มีเวลาไปจัดเตรียมและร่วมแรงกันเป็นเดือนๆ ประกอบกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เริ่มหายาก มีราคาแพงขึ้น รวมทั้งผู้สามารถสร้างได้ก็มีจำนวนลดลง เพราะขาดการถ่ายทอดจึงใช้การเช่าแทนการสร้างใหม่ซึ่งสะดวกรวดเร็วกว่าสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและแรงงานน้อยกว่า แม้กระทั่งในพิธีศพแบบมอญก็เช่นเดียวกันความยุ่งยากในการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ สภาพความเป็นอยู่ไม่เอื้ออำนวยให้จัดตามประเพณี ความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้จัดตามที่เห็นว่าเหมาะสมและสะดวก โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพหรือตัดขั้นตอนยุ่งยากลงไป บางอย่างในวัฒนธรรมมอญจึงสูญหายไป บางอย่างกำลังจะสูญหาย บางอย่างขาดคนสนใจที่จะสืบทอดต่อ ซึ่งจะมีผลให้มอญรุ่นใหม่ต่อ ๆ ไป อาจจะไม่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้ หรือ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าสืบทอดไป แม้ประเพณีอื่น ๆ ของมอญที่ไทยรับมา ยังคงสืบทอดยั่งยืนอยู่ แต่ประเพณีเช่น “มอญร้องไห้” ไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก และไม่เป็นที่นิยมแม้ในชุมชนมอญเอง นับวันจะไม่มีผู้ยึดถือปฏิบัติ (ศรีปาน รัตติกาลชลากร, 2538; อลิสา รามโกมุท, 2542) ทั้ง ๆ ที่เป็นการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นความกตัญญู เป็นการรำลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่จากไป ซึ่งควรจะต้องอนุรักษ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของมอญต่อไป

ในฐานะที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยทางไกลซึ่งเป็นผู้ดำเนินการผลิตสื่อทางไกล การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลซึ่งเป็นชุดบทเรียนแบบโปรแกรม ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ สำหรับให้ผู้เข้าอบรมได้ศึกษาด้วยตนเอง ประกอบการศึกษาจากสื่ออื่นๆ และทำกิจกรรมตามที่กำหนด โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ และจากการวิจัยพบว่าการฝึกอบรมทางไกลเป็นที่ยอมรับของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมทางไกล ของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สุภากร ธีรสวัสดิ์, 2541) โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมโครงการฝึกอบรมทางไกล มีการยอมรับการฝึกอบรมทางไกลในระดับมาก และพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการฝึกอบรมทางไกล คือ การได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าเมื่อเทียบกับเวลาที่เสียไปในการเข้าร่วมอบรม การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลไปใช้ในการทำงาน และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมอบรม ทั้งนี้จากการวิจัยไม่พบตัวแปรใดที่มีความสัมพันธ์ทางลบ

อีกทั้งการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งเดียวในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งจังหวัดนนทบุรีมีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี นับเป็น 2 จังหวัดที่มีชุมชนมอญขนาดใหญ่ นอกจากสองจังหวัดนี้แล้วยังมีจังหวัดสมุทรปราการอีกแห่งหนึ่งที่มีชุมชนมอญขนาดใหญ่อยู่ในเขตปริมณฑลเช่นกัน ชุมชน

ดังกล่าวต่างยังคงยึดถือปฏิบัติประเพณีมอญมาตั้งแต่ในอดีต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เล็งเห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์ “มอญร้องไห้” ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย เพื่อให้ “มอญร้องไห้” ที่อยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีตคงอยู่ต่อไป เนื่องจากประเพณีเป็นรากฐานความเจริญของชาติที่จะอบรมหล่อหลอมเกล้าให้คนในสังคมมีกึ๋นนิสัยที่ดี มีความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ รู้จักระเบียบวินัยของสังคมและปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ดีทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพราะการรวมกลุ่มประเทศในลักษณะนี้จะช่วยเป็นประโยชน์ในด้านการค้า การท่องเที่ยว การจ้างงานทำและนำมาซึ่งความมั่นคงของประเทศ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกประเทศไม่อาจหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงและต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะของโลก ในฐานะที่เป็นผู้ให้การศึกษา การอนุรักษ์ “มอญร้องไห้” ให้คงอยู่สืบไป ให้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้แก่ชุมชน เพื่อให้เกิดการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและเพื่อคงอัตลักษณ์ของชาวมอญ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอาเซียน เนื่องจากชนชาติมอญเป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดชาติหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมชาติอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญ จึงมีความสำคัญกับการศึกษาวัฒนธรรมของชาติในอาเซียนเพื่อคงอัตลักษณ์ของชนชาติหนึ่ง ซึ่งแม้ว่าจะไม่ปรากฏความเป็นเจ้าของประเทศ แต่วัฒนธรรมของชาตินั้นยังคงมีความเข้มแข็งให้คงอยู่สืบไป จึงทำให้คณะวิจัยต้องการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศประเพณีมอญไว้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์และนำมาจัดทำเป็นชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐ ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มพูนความรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของ “มอญร้องไห้” เพื่อประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อให้ผู้สนใจได้รับความรู้ในเรื่องดังกล่าว และร่วมกันอนุรักษ์ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีคุณค่าไว้สืบไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง มอญร้องไห้ ให้แก่ครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลฯ
- 2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลฯ

3. ขอบเขตการวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย

3.1 ตัวแปร

- 3.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่อง มอญร้องไห้
- 3.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลฯ ประกอบด้วย
 - 1) ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรม
 - 2) ความพึงพอใจในการฝึกอบรม

3.2 เนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ เนื้อหาเรื่อง มอญร้องไห้ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งได้นำข้อคำถามที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครู นักการศึกษา บุคลากร

ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ที่มีต่อเนื้อหาชุดฝึกอบรมทางไกลฯ มาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ครู นักการศึกษา บุคลากรภาครัฐที่ได้รับการฝึกอบรมทางไกลฯ มีผลสัมฤทธิ์หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม

4.2 ครู นักการศึกษา บุคลากรภาครัฐมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมทางไกลฯ ในระดับมาก

5. นิยามศัพท์/นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

5.1 ชุดฝึกอบรมทางไกล หมายถึง ชุดสื่อประสมแบบใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักและใช้สื่อวีดิทัศน์ ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าในรูปแบบการให้การอบรม เชิงปฏิบัติการ เป็นสื่อเสริม

5.2 มอญร้องไห้ เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวมอญซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาในงานศพ เป็นการแสดงความอาลัยรักของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย อีกทั้งยังเป็นการรำพันคุณงามความดีของผู้ตาย เนื้อหาที่ร้องนั้นไม่ตายตัว โดยจะกล่าวถึงผู้ตายรายนั้นๆ อย่างเฉพาะเจาะจง ผู้ร้องจะใช้ปฏิภาณกวีและเนื้อหาจะเป็นภาษามอญทั้งสิ้น และเป็นการร้องให้โดยไม่มีน้ำตา

มอญร้องไห้จัดอยู่ในกลุ่มแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกันมาบนหนทางของมงคลวิถี นำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้นๆ ในประเภทขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อกันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้นๆ (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี 2557) การวิจัยครั้งนี้คณะวิจัยขอใช้คำว่า ประเพณีมอญร้องไห้ เพื่อให้ตรงกับความเข้าใจของคนส่วนใหญ่

5.3 ครู หมายถึง ผู้อบรมสั่งสอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้สร้างสรรค์ภูมิปัญญา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.4 นักการศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา

5.5 บุคลากรภาครัฐ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปลัดอำเภอ วัฒนธรรมอำเภอ

5.6 ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม หมายถึง การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของครู นักการศึกษา บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

5.7 ความพึงพอใจในการฝึกอบรม หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของครู นักการศึกษา บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อชุดฝึกอบรมทางไกล ความรู้ที่ได้รับจากการอบรม การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการประยุกต์ความรู้ไปใช้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง มอญร้องไห้ซึ่งประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์

6.2 ครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้รับการฝึกอบรมทางไกลฯ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน

6.3 ครู นักการศึกษา และบุคลากรภาครัฐที่สนใจ ได้แนวทางในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจ

6.4 หน่วยงานและองค์กรเอกชนที่ให้ความรู้กับประชาชน เช่น วัฒนธรรมอำเภอและวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานที่เกี่ยวข้อง

